

‘We krijgen straf omdat we niet terug willen’

Kinderen van asielzoekers zijn kwetsbaar. Ze hebben vaak last van depressies of ze voelen zich nergens echt thuis. Toch houdt de overheid nog altijd nauwelijks rekening met hun belangen, vindt Kinderombudsman Marc Dullaert. ‘Het kinderpardon is niet genoeg’

TEKST: PAULIEN BAKKER

In het vlammeende rapport *Wachten op je toekomst* stelde de Kinderombudsman vorig jaar dat asielkinderen in Nederland slechter af zijn dan andere kinderen. Met die ongelijke behandeling schendt de staat artikel 2 van het Internationale Verdrag van de Rechten van het Kind, schreef Marc Dullaert. Dit verdrag draagt de staat onder meer op de belangen van het kind bij elke overheidsmaatregel voorop te stellen. Ook dat gebeurt volgens hem niet bij kinderen van asielzoekers.

bijschrift

Mienah (11): dochter van een 'verdachte' vader

Toen de brief in de bus viel, dacht de 11-jarige Mienah: *Yes!* Ze was toegelaten tot het vmbo-school van haar keus en ze popelde het aan haar vriendin te vertellen. Die avond nam haar vader haar apart en zei: 'Je gaat niet meer naar school'. De Afghaanse Mienah is geboren in Nederland. Ze kreeg samen met haar zussen, broer en moeder in 2009 een verblijfsvergunning. Maar haar vader staat op de zogenoemde 1F-lijst, een lijst van asielzoekers die mogelijk betrokken waren bij oorlogsmisdaden in hun moederland. De vader van Mienah werkte vroeger in Afghanistan voor het leger. In die positie kan hij verantwoordelijk zijn geweest voor mensenrechtenschendingen. Toen het regime viel en hun huis letterlijk in de vuurlinie kwam te liggen, besloot het gezin naar Europa te vluchten. Sinds 2003 wonen ze in Nederland. Mienahs moeder kreeg last van psychoses en kan niet meer goed voor de kinderen zorgen. Op de dag dat de brief van school in de bus viel, hoorde Mienahs vader van de IND dat hij mogelijk zou worden vastgezet in af-

wachting van zijn uitzetting. Hij besloot vrijwillig te vertrekken en zijn twee jongste dochters, waarvoor hij zorgt, mee te nemen. Mienah: 'Eerst begreep ik niet waarom ik niet meer naar school mocht. Maar mijn vader heeft het uitgelegd. Hij moet het land uit en wij gaan mee.' Klasgenootjes kwamen langs met huiswerk. Ze schreven brieven ('Geachte mijnheer Opstelten, ik ben super mega boos') naar de minister. Mienah gaat intussen toch maar weer naar school. Misschien kan een advocaat de uitzetting nog voorkomen, maar omdat Mienahs vader wil vertrekken voordat de IND hem daartoe dwingt, maakt de rechtbank geen haast. Mienah richt zich liever niet meer op de toekomst. 'Ik denk meer aan het jaar waarin ik leef. Aan de leuke dingen. Aan de keer dat ik met mijn vriendin Shelina koekjes ging bakken en we allemaal foto's hebben gemaakt.' En soms, als ze heel boos is, gaat ze in bed liggen.

Kort na het verschijnen van het rapport ging het kabinet aan de slag met het kinderpardon. Kinderen die langer dan vijf jaar in Nederland wonen en zich niet langer dan drie maanden aan het toezicht van de staat hebben onttrokken, kunnen alsnog voor henzelf en hun familieleden een verblijfsvergunning krijgen. Half april hadden zich volgens Justitie 844 kinderen voor het kinderpardon aangemeld. Daarbij gaat het om verblijfsvergunningen voor 2.882 personen, dus inclusief hun ouders, broers en zussen. In zomer maakt Justitie het definitieve aantal aanvragen bekend. Van een blijvende oplossing voor de problemen van asielkinderen is nog altijd geen sprake, zegt Dullaert nu. 'Ik ben blij met het kinderpardon, het biedt een oplossing voor een groot aantal hier gewortelde kinderen. Het is een forse stap, maar geen structurele oplossing. Naar de individuele belangen van kinderen wordt in asielprocedures nog steeds nauwelijks gekeken. Terwijl alle kinderen binnen onze landsgrenzen, of ze nou wel of geen Nederlands paspoort hebben, het recht hebben gelijk behandeld te worden.'

In het jeugdrecht staan de belangen van het kind op de eerste plaats. Maar bij asielzaken weegt de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) alleen het verhaal van de ouders, waarna de rechter kan toetsen of de procedure goed is gevolgd. Pas als de advocaat in een nieuwe procedure het belang van het kind inbrengt, wordt daar ook naar gekeken.

Dullaert vindt dat asielkinderen een zelfstandige positie binnen de asielprocedure moeten krijgen. De belangen van kinderen, zoals 'schade en worteling', moeten standaard worden meegewogen, te beoordelen door een onafhankelijke deskundige. Verder

pleit hij ervoor dat de IND in zijn beschikkingen expliciet stelt hoe het de belangen van het kind heeft gewogen.

Puberteit

De positie van asielkinderen is de laatste jaren mondjesmaat verbeterd. Vorig jaar bleek uit onderzoek dat rechters in Nederland veel vaker naar het Kinderrechtenverdrag verwijzen dan tien jaar geleden. Elianne Zijlstra, onderzoeker bij het Expertisecentrum Kind en Vreemdelingenrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen, signaleert ook dat de overheid meer oog krijgt voor het asielkind. Sinds 2005 brengt het expertisecentrum het welzijn van individuele asielkinderen in kaart. Toen ze met rapporteren begon, kon Zijlstra in de IND-stukken vaak niet eens terugvinden hoeveel kinderen er in het gezin waren. 'Dat is nu niet meer zo.' Maar het belang van het kind in de asielprocedure blijft ondergeschikt. Bijvoorbeeld als je ziet hoe vaak gezinnen soms van het ene naar het andere asielzoekerscentrum moeten verhuizen. Zijlstra: 'Een kind in de puberteit moet zijn of haar toekomst vorm geven. Maar als je voortdurend leeft in onzekerheid, kun je dat niet.'

Zijlstra wijst ook op vaak voorkomende psychische problemen bij asielkinderen. Om na te gaan of het kind zich goed ontwikkelt, werkt ze met een pedagogische vragenlijst. Deze meet onder meer in hoeverre er sprake is van adequate verzorging, een veilige fysieke omgeving en continuïteit in de opvoeding. De vragenlijst kijkt ook naar de gevolgen voor het kind als het in Nederland blijft, én als het terugkeert naar het land van herkomst.

Zijlstra ontdekte dat twee op de drie onderzochte kinderen last hebben van angsten en depressieve gevoelens. Meestal laten ze daar

Samira (13): illegaal in Nederland

Samira is enig kind en woont met haar ouders in de flat van haar neef, in Amsterdam Zuidoost. Ze is nu bijna drie jaar in Nederland. In Afghanistan leerde haar moeder haar lezen en schrijven. Verder keek ze vooral naar tekenfilms. In Nederland ging Samira voor het eerst naar school. Ze bleek goed in wiskunde te zijn en ze is dol op sport. Ze zit nu in een vmbo-havo-brugklas, met dank aan de bemiddeling van het ASKV, een steunpunt voor uitgeprocedeerde asielzoekers. Kort na aankomst nam Samira een belangrijk besluit. 'Toen ik zag dat de mensen hier geen hoofddoek dragen, heb ik mijn mama en papa gevraagd of ik hem ook mocht afdoen', vertelt ze.

Het gezin vluchtte naar Nederland toen uitkwam dat ze zich hadden bekeerd tot het christendom. Een oom die bij hen inwoonde, werd door milities opgehaald en verdween voorgoed. Maar hun asielaanvraag werd afgewezen omdat de verhalen van Samira's ouders niet naadloos op elkaar aansloten (ze noemden een verschillende datum van de doopceremonie) en ze vergaten te vertellen dat een oudere man wilde trouwen met hun toen 10-jarige dochter. Na het 'nee' van de Nederlandse overheid ging Samira in hongerstaking. Uiteindelijk toog ze zelf naar de advocaat om een eigen asielaanvraag in te dienen. Die aanvraag werd afgewezen omdat haar ouders de uithuwelijking niet hadden gemeld. Samira's advocaat schakelde het Expertisecentrum Kind en Vreemdelingenrecht in. De dreigende uitzetting deed Samira's ouders besluiten onder te duiken in Amsterdam Zuidoost. In totaal leven er in ons land naar schatting tussen de 30.000 en 40.000 kinderen in de illegaliteit. Samira vestigt haar hoop op een nieuwe procedure, gebaseerd op het rapport van Zijlstra. En als ze toch terug moet naar Afghanistan? Samira klemt haar kaken op elkaar. 'Daar kan ik niet aan denken', brengt ze nog net uit.

niets van merken. Zolang ze ‘het ideale kind’ zijn, denken ze, mogen ze misschien blijven. Maar dat lukt niet iedereen. Zijlstra: ‘Dan zie je dat ze in zichzelf gaan krassen. Sommige jonge kinderen spreken alleen nog met hun ouders. Ook hebben we een kind gehad dat stenen at. Ik heb in de pleegzorg gewerkt maar zulke ernstige stoornissen ben ik daar nooit tegengekomen.’

Voor de rapportages praat Zijlstra met leerkrachten, ouders en de kinderen zelf. De IND vocht de eerste rapporten aan, omdat praten met de kinderen niet objectief zou zijn. Maar vanuit pedagogisch oogpunt is een rapport waardeloos als het kind zelf niet is geraadpleegd. De rechter gaf het expertisecentrum gelijk. Inmiddels verwijzen rechters in hun uitspraken geregeld naar de rapportages van Zijlstra en haar collega’s.

bijschrift

Amina (6): weg uit Nederland, haar geboorteland

Als Amina op de televisie beelden van Amsterdam ziet, veert ze op. ‘Wanneer gaan we er weer heen?’ vraagt ze dan. Vanuit Vlaardingse, waar Amina tot februari met haar ouders en 3-jarige broertje Hamid woonde, gingen ze wel eens naar de hoofdstad. Haar vader Ali (30) kende Amsterdam goed, hij deed daar klusjes.

Maar dat is voorbij. Want Ali, die twaalf jaar in Nederland woonde, hoorde begin dit jaar dat hij niet langer mocht blijven. Hij riskeerde uitzetting, ver weg van zijn vrouw en kinderen die een Nederlands paspoort hebben. Om bij elkaar te blijven, besloten ze te verhuizen naar een ander EU-land.

Ali vluchtte in 2001 uit Burundi, nadat zijn vader was vermoord om zijn politieke voorkeur. Burundi was destijds te onveilig voor mensen als Ali. De IND twijfelde echter aan zijn nationaliteit, omdat Ali tot de Swahili sprekende moslimminderheid behoort. Als dat was rechtgezet, zou het goed komen, dacht Ali. Hij werd verliefd op een Afrikaanse vrouw met een Nederlands paspoort. Samen kregen ze twee kinderen. Toen ging het mis. De IND geloofde inmiddels dat Ali uit Burundi kwam, maar het land werd veilig verklaard en hij moest terug.

Het gezin nam zijn toevlucht tot de Europa-route: binnen de EU mogen Nederlandse burgers zich in elk ander land vestigen mét hun partner, uit welk land die ook komt. Die krijgt daar een verblijfsvergunning, mits de Nederlandse partner voldoende geld verdient. Dus sprokkelt Ali’s vrouw nu contracten bij elkaar – een paar uur afwassen hier, een paar uur schoonmaken daar – om aan die criteria te voldoen. Zodra Ali een verblijfsvergunning krijgt, kunnen ze zonder zorgen terug naar Nederland.

Emigreren is ingrijpend, merken Amina en Hamid. Ze moeten nieuwe vrienden maken. En waar ze nu wonen, is veel minder speelruimte. Ali voelt zich soms schuldig. Moet hij niet tóch naar Burundi gaan? Amina, Hamid en hun moeder kunnen dan weer naar Nederland waar ze recht hebben op een uitkering en kinderbijslag. Maar zijn vrouw wil dat ze bij elkaar blijven. Daarom blijven ze het proberen.

Het verbaast Zijlstra dat de Nederlandse overheid organisaties als War Child subsidieert, maar tegelijkertijd asielkinderen die Nederland binnenkomen links laat liggen. ‘Kinderen worden bij aankomst niet gescreend op trauma’s en psychische problemen. Terwijl die problemen tijdens de asielprocedure, met alle onzekerheid en instabiliteit, gemakkelijk kunnen verergeren.’ De IND kan leren van de jeugdzorg, denkt Zijlstra. ‘Daar is alles er juist op gericht om kinderen sterker te maken vanaf het moment dat ze met jeugdzorg in aanraking komen. Omdat we weten dat kinderen dan sneller en succesvoller in de maatschappij terugkeren.’

Meer weten?

De Kinderombudsman presenteert een dezer dagen een nieuw rapport uit over gezinshereniging. Het rapport is te vinden op www.kinderombudsman.nl. De VARA brengt vanaf 26 juni een vierdelige tv-serie over asielkinderen. Uitgezet, waarvoor ze ook de onderzoekers van het Expertisecentrum Kind en Vreemdelingenrecht volgden. [↗](#)

Reageren? wordtvervolgd@amnesty.nl

Emedi (22): hoopt op kinderpardon

Emedi zat midden in zijn vmbo-examen toen de Dienst Terugkeer en Vertrek zijn familie kwam ophalen. ‘De advocaat zei: ga gewoon naar school en bel me als ze je oppakken.’ Het Burundese gezin – Emedi heeft nog twee broers en drie jongere zusjes – woonde zes jaar in een rijtjeshuis in Twello. Zijn vader arriveerde in 2005 in Nederland. In Burundi woedde een burgeroorlog en Burundese asielzoekers vielen daarom onder het categoriaal beschermingsbeleid: omdat terugsturen onmogelijk was, kregen ze een tijdelijke verblijfsvergunning. Maar toen Emedi’s vader in 2010 een verlenging aanvraag, werd zijn tijdelijke verblijfsvergunning ingetrokken. Burundi was inmiddels weer veilig. Het gezin werd opgepakt en in een zogenoemde vrijheidsbeperkende locatie in Ter Apel ondergebracht. Er verblijven in totaal zo’n 1.140 kinderen in dergelijke centra. Gezinnen moeten zich dagelijks melden in het centrum zelf en wekelijks bij de Vreemdelingenpolitie. Emedi besloot bij zijn vriendin in te trekken, zodat hij zijn school kon afmaken. Emedi’s broer vertelt: ‘Het centrum is niet goed voor kinderen. Veel mensen hebben problemen. Soms wordt een familie zo op straat gezet. We krijgen gewoon straf omdat we niet terug willen.’

Toen de politiek akkoord ging met het kinderpardon, mocht de familie van Emedi naar een gewoon asielzoekerscentrum in Emmen. ‘Een maand geleden moesten we bij de IND komen en werden er vingerafdrukken gemaakt. We moeten drie tot zes maanden wachten en dan horen we of we onder het kinderpardon vallen.’ Weer wachten. Emedi’s vader en broer kampen met nachtmerries en slapeloosheid. Emedi gaat nu naar een mbo en hoopt zijn opleiding af te maken. Plannen maken voor de toekomst durft hij niet. ‘Ik geloof pas dat ik mag blijven als ik de vergunning in handen heb.’

Marnix de Bruyne

De namen uit de portretten zijn om veiligheidsredenen gefingeerd.

GRUNBERG

© Merlijn Doornik

Sociaal wenselijk gedrag

Op een middag trof ik mijn werkster, die uit Ecuador komt, huilend in mijn slaapkamer aan. ‘Wat is er?’ vroeg ik. Ze zei dat ze was gebeld door de school waarop haar dochter zit, een meisje van 9, en dat ze gewaarschuwd was dat haar dochter twee jongens van dezelfde leeftijd een kus op de wang had gegeven. Het hoofd van de school had haar en haar dochter psychologische begeleiding toegezegd. Ik zei dat een kus op de wang niet erg was, dat dit absoluut geen reden was tot ongerustheid. Daarop haalde ik wat koffie en een muffin voor haar.

Nu speelde dit zich af in New York en in Amerika is de angst voor sociaal onwenselijk gedrag groot. Dat begint al op jonge leeftijd. En zodra het om kinderen en seksualiteit gaat, al is het maar een kus van een leeftijdsgenoot op de wang, slaat de histerie uiteraard pas goed toe. Maar ook in Nederland is de ruimte waarbinnen het sociaal wenselijke gedrag zich dient af te spelen steeds kleiner geworden. De discussie die enige tijd geleden losbrak over huf-terigheid hoeft niet alleen aan te geven dat Nederlanders in de openbare

Niet vertrouwen, maar wantrouwen lijkt de basis te zijn van sociaal verkeer

ruimte zich steeds onaangenamer zijn gaan gedragen, het kan ook een indicatie zijn dat wij afwijkend gedrag steeds minder tolereren.

Om dat sociaal wenselijke gedrag af te dwingen doen wij met toenemende gretigheid een beroep op diverse autoriteiten. In de eerste plaats de overheid, dan scholen, voetbalclubs, verenigingen, ouders. Het is een mythe dat na de ‘revolutie’ van Thatcher en Reagan de overheid in het Westen zich steeds meer zou hebben teruggetrokken. Wat wij zien, is een ontwikkeling die ik zou willen omschrijven als ‘de bureaucratisering van de moraal’. Telkens weer worden nieuwe regels opgesteld om sociaal wenselijk gedrag af te dwingen, een systeem dat zich alleen kan handhaven met behulp van strikte sancties en beloningen en het onvermijdelijke motto: ‘Regels zijn regels.’ Een verklaring voor deze ontwikkeling is het geloof in *efficiency*. Ook het sociale verkeer, de amateursport en het onderwijs dienen zo efficiënt mogelijk te verlopen. Afwijkend gedrag ondermijnt de *efficiency*.

De tweede verklaring is dat wij met zó veel mensen zijn dat wij echt zijn gaan geloven dat wij sociale normen alleen nog maar kunnen handhaven met duidelijke sancties. Een beroep doen op de redelijkheid van de ander wordt als naïef afgedaan, want de ander is niet redelijk, en daarom moet de ander met behulp van straffen in de mal van het sociaal wenselijke gedrag worden gedwongen. En precies daar zit het probleem: niet langer het vertrouwen, maar het wantrouwen lijkt de basis te zijn van het sociale verkeer. Daardoor wordt de weg vrijgemaakt voor de politiestaat die ook in het vrije Westen al aardig realiteit aan het worden is.